

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MELCHIOR WATHELET
6 päivänä huhtikuuta 2017¹

Asia C-175/16

**Hannele Hälvä,
Sari Naukkarinen,
Pirjo Paajanen ja
Satu Piik
vastaan
SOS-Lapsikylä ry**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Korkein oikeus (Suomi))

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 2003/88/EY – 17 artikla – Täysin jäsenvaltion sisäinen tilanne – Työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojeleminen – Työajan järjestäminen – Työntekijät, jotka toimivat lapsikylävanhempien sijaisina näiden poissa ollessa työnantajanaan lastensuojeluyhdistys, joka järjestää kuntien huostaan ottamille lapsille perheenomaista huoltoa ja hoitoa lapsikylissä

I Johdanto

1. Ennakkoratkaisupyyntö koskee tietyistä työajan järjestämisestä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY² 17 artiklan 1 kohdan tulkintaa.
2. Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Hannele Hälvä, Sari Naukkarinen, Pirjo Paajanen ja Satu Piik ja toisaalta heidän työnantajansa, SOS-Lapsikylä ry, ja joka koskee ylityö-, iltatyö-, yötyö-, lauantaityö- ja sunnuntaityökorvausten jättämistä maksamatta pääasian kantajille vuosina 2006–2009.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

3. Direktiivin 2003/88 17 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemisessa noudatettavat yleiset periaatteet huomioon ottaen jäsenvaltiot voivat poiketa 3–6, 8 ja 16 artiklan säännöksistä, kun kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi työajan pituutta ei mitata ja/tai määritellä ennalta tai työntekijät voivat itse päättää siitä ja erityisesti kun on kyse:

- a) johtavassa asemassa olevista tai muista henkilöistä, joilla on itsenäinen päätöksentekovalta;

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

² EUVL 2003, L 299, s. 9.

- b) työskentelystä perheessä; tai
- c) työntekijöistä, jotka suorittavat uskonnollisia toimituksia kirkkoissa ja uskonnollisissa yhteisöissä.

2. Jäljempänä 3, 4 ja 5 kohdassa säädetty poikkeukset voidaan määritellä laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä tai työehtosopimuksilla taikka työmarkkinaosapuolten välisillä sopimuksilla edellyttäen, että kyseisille työntekijöille annetaan vastaavanlaiset korvaavat lepoajat tai että poikkeustapauksissa, joissa ei objektiivisista syistä ole mahdollista myöntää tällaisia vastaavanlaisia korvaavia lepoaikoja, kyseiset työntekijät saavat asianmukaisen suojelun.

3. Tämän artiklan 2 kohdan mukaisesti 3, 4, 5, 8 ja 16 artiklasta voidaan poiketa:

--

- b) kun on kyse turvallisuus- ja valvontatoiminnasta, joka edellyttää jatkuvaa läsnäoloa omaisuuden tai henkilöiden suojelemiseksi, erityisesti kun on kyse vartijoiden ja talonmiesten tai vartiointiliikkeiden työstä;
- c) kun on kyse toiminnasta, jossa tarvitaan jatkuvaa palvelua tai tuotantoa --.

--”

B Kansallinen oikeus

4. Direktiivi 2003/88 saatettiin osaksi Suomen lainsäädäntöä työaikalalla 605/1996.

5. Kyseisen lain 2 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tätä lakia ei sovelleta, lukuun ottamatta sen 15 §:n 3 momenttia:

--

- 3) työhön, jota työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä; --”

III Pääasian tosiseikat ja sen käsittelyn vaiheet

A Pääasian tosiseikat

6. SOS-Lapsikylä on lastensuojelujärjestö. Se järjestää lapsille mahdollisimman perheenomaista huoltoa ja hoitoa. Tämä huolto ja hoito tapahtuu seitsemässä lapsikylässä, joissa jokaisessa on useita lapsikyläkoteja ja jotka sijaitsevat eri puolilla Suomea.³

7. Lapsikylissä työskentelee johtaja, lapsikylävanhempia, lapsikylävanhempien sijaisia sekä muuta henkilökuntaa. Lapsikylää johtaa lapsikylän johtaja. Tässä asemassa hän on lapsikylävanhempien sijaisten lähin esimies. Jälkimmäiset toimivat lapsikylävanhempien sijaisina muun muassa näiden vuosilomien sekä sairauspoissaolojen aikana.

³ SOS-Lapsikylä kuuluu kansainväliseen lapsikyläverkostoon. 2.3.2017 pidetyssä istunnossa yhteen kysymykseen annettussa vastauksessa täsmennettiin, että SOS-Lapsikylä ja Suomessa sijaitsevat lapsikylät saavat rahoituksensa kunnilta tai kaupungeilta sekä yksityislahjoituksina.

8. Lapsikyläkodit ovat huostaan otettujen lasten vakinaisia asuntoja. Kussakin lapsikyläkodissa asuu kolmesta kuuteen lasta sekä lapsikylävanhempi tai -vanhemmat sekä näiden poissa ollessa lapsikylävanhempien sijaiset.

9. Pääasian kantajat työskentelivät SOS-Lapsikylän palveluksessa lapsikylävanhempien sijaisina vuoteen 2009 asti ja eräät heistä vuoteen 2010 asti.

10. Sijaisuutta hoitaessaan pääasian kantajat asuivat lasten kanssa lapsikyläkodissa. He huolehtivat yksin lapsikyläkodista ja kodissa asuvien alaikäisten hoidosta ja kasvatuksesta. He hoitivat kodin ostokset ja asioivat lasten kanssa terveydenhuoltoyksiköissä, koulussa ja harrastuspaikoilla. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan lastenkotivanhemman sijaisen tehtävät ovat sijaisuusaikana samat kuin lastenkotivanhemmalla.

11. Kansallinen tuomioistuin täsmentää lisäksi, että työnantajan edustajat eivät valvo lastenkotivanhempien sijaisten päivittäistä työtä ja ettei työnantaja anna heille määräyksiä työssäolopäivien työskentelyjaksoista ja lepohetkistä. Lapsikotivanhemman sijainen voi itse päättää siitä, miten hän jaksottaa työtään ja mitä hän tekee, lasten tarpeiden asettamisrajoissa. Kullekin lapselle on kuitenkin laadittu hoito- ja koulutussuunnitelma, jonka mukaisesti sijaisen tulee lapsesta huolehtia ja johon liittyvistä kysymyksistä hän raportoi sähköisen järjestelmän kautta.

12. Kansallinen tuomioistuin korostaa myös, että johtaja vahvistaa etukäteen luettelot, joista ilmenee vuorokausittain, missä lapsikyläkodissa lapsikylävanhemman sijaisen on toimittava. Sijainen sopii lapsikylävanhemman kanssa sijaisuuden alkamisen kellonajan. Työvuorot tulee lisäksi laatia siten, että työntekijällä on keskimäärin kaksi vapaata viikonloppua kuukaudessa. Sijaisuusjakson aikana työntekijällä on myös oikeus yhteen vapaavuorokauteen viikossa.

13. Lapsikylävanhempien sijaisten palkka on määritelty kiinteänä kuukausipalkkana kuitenkin siten, että jos lapsikylävanhemman sijaiselle on kertynyt yli 190 työskentelyvuorokautta, niistä suoritetaan eri korvaus.

14. Pääasian kantajien työsopimusten mukaan vuosittainen työvelvoite oli 190 vuorokautta lukuun ottamatta yhtä kantajaa, jonka vuosittainen työvelvoite oli 170 vuorokautta; tästä velvoitteesta oli vähennettävä 30–33 vuosilomaoikeusvuorokautta.

15. Käytännössä sijaisten sijaisuusjaksojen pituudet vaihtelivat yksittäisistä vuorokausista jopa useampiin viikkoihin. Vaikka lapsikylävanhemman sijainen olisi periaatteessa pitänyt sijoittaa aina samaan lapsikyläkotiin, käytännössä sama sijainen joutui eri aikoina sijaistamaan useammassa eri lapsikyläkodissa.

B Pääasian käsittelyn vaiheet

16. Pääasian kantajat katsovat, että heidän työnsä SOS-Lapsikylän palveluksessa oli työaikalain 1 §:ssä tarkoitettua työtä. Tällä perusteella he nostivat Etelä-Savon käräjäoikeudessa (Suomi) kanteen, jotta SOS-Lapsikylä veloitettaisiin suorittamaan heille ylityö-, iltatyö-, yötyö-, lauantaityo- ja sunnuntaityökorvauksia vuosilta 2006–2009.

17. SOS-Lapsikylä kiisti vaatimuksen ja katsoi, että pääasian kantajien työ kuului työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetyn poikkeuksen piiriin.

18. Etelä-Savon käräjäoikeus hyväksyi SOS-Lapsikylän perustelut ja hylkäsi pääasian kantajien kanteen. Muutoksenhakutuomioistuin ei muuttanut tuomiota.

19. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, johon asiassa on valitettu, joutuu siis määrittämään, sovelletaanko työaikalakia ja tarkemmin sanoen sen 2 §:n 1 momentin 3 kohtaa lapsikylävanhempien sijaan. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo näet esille, että kyseisen säännöksen mukaan työhön, jonka työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä, *ei sovelleta* työajan järjestämistä koskevia säännöksiä, lukuun ottamatta työaikalain 15 §:n 3 momenttia, joka ei nyt käsiteltävässä asiassa ole merkityksellinen. Jos lapsikylävanhempien sijaisten toiminta sen sijaan kuuluisikin kyseisen lain soveltamisalaan, SOS-Lapsikylä olisi velvollinen suorittamaan pääasian kantajille heidän vaatimansa korvaukset.

20. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että työaikalalla on pantu direktiivi 2003/88 täytäntöön. Lain aineellinen soveltamisala on kuitenkin direktiivin soveltamisalaa laajempi. Kyseisessä laissa ei näet säädetä ainoastaan säännöllisestä työajasta, sen ylittämisestä, yö- ja vuorotyöstä sekä lepoajoista ja sunnuntaityöstä, vaan myös eri perusteilla maksettavista korvauksista, kuten ylityö- ja sunnuntaityökorvauksesta.

21. Vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin onkin tietoinen siitä, että direktiiviä 2003/88 ei sovelleta työntekijän palkkaukseen lukuun ottamatta tiettyjä poikkeuksia, jotka liittyvät palkalliseen vuosilomaan, se katsoo, että kyseisen direktiivin tulkinta on keskeinen sen käsiteltävänä olevan asian ratkaisun kannalta. Oikeus työaikalaisissa vahvistettuihin palkanlisiin riippuu näet kyseisen tuomioistuimen mukaan tämän lain, jossa säädetään *myös* työ- ja lepoajoista, soveltamisesta käsiteltävänä olevaan asiaan.

22. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo erityisesti, että työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettyä poikkeusta tulkittaessa merkitystä on ennen kaikkea direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohtaan sisältyvällä poikkeuksella.

23. Tässä tilanteessa korkein oikeus päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön.

IV Ennakkoratkaisupyynnön sekä asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

24. Korkein oikeus päätti siis 24.3.2016 antamallaan päätöksellä, joka saapui unionin tuomioistuimeen 29.3.2016, esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY 17 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sen soveltamisalaan voi kuulua edellä kuvatun kaltainen työ lapsikyläkodissa, jossa työntekijä toimii huostaan otettujen lasten sijaisvanhempien sijaisena näiden vapaapäivien aikana, asuu mainittuna aikana yhdessä lasten kanssa perheenomaisissa olosuhteissa sekä huolehtii tänä aikana itsenäisesti lasten ja perheen tarpeista vastaavalla tavalla kuin vanhemmat yleensä huolehtivat?”

25. Pääasian kantajat, SOS-Lapsikylä, Suomen hallitus, Saksan hallitus sekä Euroopan komissio ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia. Lisäksi kaikki nämä osapuolet esittivät suullisia huomautuksia 2.3.2017 pidetyssä istunnossa.

V Asian tarkastelu

26. Ennen kuin siirryn käsittelemään kansallisen tuomioistuimen esittämää ennakkoratkaisukysymystä, tarkastelen unionin tuomioistuimen toimivaltaa koskevaa ongelmaa.

27. Pääasian aineellinen kysymys koskee näet erilaisten palkan lisäksi maksettavien korvausten suorittamista pääasian kantajille. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kuitenkin ”direktiivillä 2003/88 säännellään – sen 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua palkallista vuosilomaa koskevaa erityistilannetta lukuun ottamatta – ainoastaan tiettyjä työajan järjestämistä koskevia seikkoja, joten sitä ei lähtökohtaisesti sovelleta työntekijöiden palkkaukseen”.⁴

28. Tähän oikeuskäytäntöön nähden esiin voisi nousta kysymys unionin tuomioistuimen toimivallasta, mutta mielestäni näin ei ole.

A Unionin tuomioistuimen toimivalta

29. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että kyseessä olevan kansallisen lain säännöksistä vain työaika koskevilla säännöksillä on pantu direktiivi 2003/88 täytäntöön. Lapsikylävanhempien sijaisten palkkaus sitä vastoin kuuluu kansallisen oikeuden soveltamisalaan. Koska molempia kysymyksiä kuitenkin säännellään samassa laissa ja koska oikeus palkanlisiin riippuu siitä, tulevatko työaika koskevat säännökset sovellettaviksi, direktiivin 2003/88 tulkinta on kyseisen tuomioistuimen mielestä asiassa keskeistä.

30. Oikeus pääasian kantajien vaatimiin palkanlisiin riippuu näet siitä, kuuluuko tehtävä työ työaikalain soveltamisalaan vai jääkö se työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla kyseisen lain soveltamisalan ulkopuolelle. Kansallisen tuomioistuimen mukaan tämän säännöksen tulkinta riippuu direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa sallitulle poikkeukselle annettavasta merkityksestä.

31. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan olettamana on, että unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta.⁵ Tästä olettamasta seuraa, että kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vastaamisesta kieltäytyminen on mahdollista vain, jos on *selvää*, ettei unionin oikeuden säännöstä, jonka tulkinta unionin tuomioistuimelta on pyydetty, voida soveltaa.⁶ Tätä ei nähdäkseni ole osoitettu. Päinvastoin: kansallinen tuomioistuin esittää lyhyen, mutta vakuuttavan selityksensä päätteeksi vastakkaisen toteamuksen. Huomautan lisäksi, että kukaan osapuolista ei ole kyseenalaistanut tätä toteamusta eikä esittänyt väitettä, jonka mukaan ennakkoratkaisupyynnön ei voitaisi ottaa tutkittavaksi tai unionin tuomioistuin ei olisi toimivaltainen.

32. Ei pidä myöskään erehtyä ennakkoratkaisupyynnön ulottuvuudesta: kyse on todellakin direktiivin 2003/88 säännöksen tulkintamisesta tilanteessa, jossa kansallinen tuomioistuin soveltaa lakia, jolla kyseinen direktiivi on pantu täytäntöön. Kyseisen direktiivin soveltamista ei kuitenkaan ole sidottu siihen, että tilanteessa olisi ulkomainen tekijä, jonka puuttuessa unionin tuomioistuin ei olisi toimivaltainen.

33. Unionin tuomioistuin on esimerkiksi todennut olevansa toimivaltainen vastaamaan kysymyksiin, jotka koskivat julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 31.3.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/18/EY⁷ säännösten tulkintaa, huolimatta siitä, että asiassa kyseessä ollut luokitusvelvollisuutta ei sovellettu yrityksiin, jotka olivat sijoittautuneet muihin jäsenvaltioihin kuin Espanjan kuningaskuntaan.⁸ Unionin tuomioistuimen mukaan ongelman tällä näkökohdalla ei ole vaikutusta sen toimivaltaan, koska ”[direktiivin] 2004/18 minkään osan perusteella ei voida katsoa, että

4 Tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

5 Ks. tältä osin erityisesti tuomio 1.6.2010, Blanco Pérez ja Chao Gómez (C-570/07 ja C-571/07, EU:C:2010:300, 36 kohta) ja tuomio 21.9.2016, Etablissements Fr. Colruyt (C-221/15, EU:C:2016:704, 14 kohta).

6 Ks. tältä osin erityisesti tuomio 17.9.2015, van der Lans (C-257/14, EU:C:2015:618, 20 kohta).

7 EUVL 2004, L 134, s. 114.

8 Ks. tuomio 6.10.2015, Consorci Sanitari del Maresme (C-203/14, EU:C:2015:664).

[sen] säännösten sovellettavuus riippuisi siitä, onko olemassa tosiasiallinen yhteys jäsenvaltioiden väliseen vapaaseen liikkuvuuteen. [Kyseisessä direktiivissä] ei nimittäin aseteta sille, että julkisia hankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyihin sovelletaan [sen] säännöksiä, mitään tarjoajien kansalaisuutta tai sijoittautumispaikkaa koskevaa edellytystä (ks. vastaavasti tuomio *Michaniki*, C-213/07, EU:C:2008:731, 29 kohta).⁹ Sama toteamus voidaan esittää direktiivin 2003/88 osalta.

34. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on tässä erityistilanteessa jo aivan oikein katsonut, että unionin intressi siihen, että unionin oikeudesta omaksuttuja käsitteitä tulkittaisiin yhtenäisesti, ”pätee sitäkin suuremmalla syyllä silloin, kun sillä kansallisella lainsäädännöllä, jossa [unionin] oikeuden säännöksessä esiintyvää käsitettä käytetään, saatetaan kyseisen säännöksen sisältävä direktiivi osaksi kansallista oikeutta”.¹⁰ Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan on niin, että ”tällaisessa tilanteessa se seikka, että tulkittavaksi pyydettyä [unionin] oikeuden käsitettä vaaditaan kansallisen oikeuden alaan kuuluvassa asiassa sovellettavaksi olosuhteissa, jotka poikkeavat vastaavassa [unionin] säännöksessä tarkoitetuista olosuhteista, ei aiheuta sitä, ettei pyydetyn tulkinnan ja pääasian kohteen välillä voisi olla mitään yhteyttä”.¹¹

35. Tässä tapauksessa kansallinen tuomioistuin on moitteettomasti perustellut tämän yhteyden olemassaolon. Työaikalaissa säännellään sekä työajan pituutta (joka kuuluu direktiivin 2003/88 soveltamisalaan) että palkanlisäjä (jotka jäävät sen ulkopuolelle). Sillä pykälällä, jossa samalla tavoin asetetaan edellytykset lain kummankin näkökohdan soveltamiselle, on pantu täytäntöön yksi direktiivin 2003/88 säännös, nimittäin sen 17 artiklan 1 kohta.

36. Tämä erityispiirre erottaa nähdäkseni nyt käsiteltävän asian tuomion 28.3.1995, *Kleinwort Benson* (C-346/93, EU:C:1995:85), taustalla olleesta asiasta. On näet niin, että vaikka työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohta ei olekaan sanamuodoltaan samanlainen kuin direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohta, on kiistatonta, että sillä on pantu kyseinen kohta täytäntöön.¹² Direktiivin tekstin toistamista samanmuotoisena ei sitä paitsi edellytetä.¹³ Sitä vastoin on niin, että koska suomalainen lainsäätäjä on päättänyt käyttää direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa sallittua mahdollisuutta poikkeukseen, kansallinen tuomioistuin on todellakin velvollinen tulkitsemaan sitä kansallista säännöstä, johon tämä poikkeus sisältyy, direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan mukaisesti sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut.¹⁴

9 Tuomio 6.10.2015, *Consorti Sanitari del Maresme* (C-203/14, EU:C:2015:664, 30 kohta). Ks. myös tuomio 14.1.2010, *Plus Warenhandels-gesellschaft* (C-304/08, EU:C:2010:12, 28 kohta) [joka koskee sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta 11.5.2005 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2005/29/EY (sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi), (EUVL 2005, L 149, s. 22)]. Esimerkkinä ulkomaisesta tekijästä riippumattomasta unionin tuomioistuimen toimivallasta jonkin direktiivin yhteydessä ks. P. Rodièren pohdinnat ehdotetusta syrjäntäkiellosta (”Retour vers les situations internes et la libre circulation des personnes: de quelques errements possibles”, *Revue des affaires européennes*, 2015/4, s. 731–742, erityisesti s. 741).

10 Tuomio 11.10.2001, *Adam* (C-267/99, EU:C:2001:534, 28 kohta).

11 Tuomio 11.10.2001, *Adam* (C-267/99, EU:C:2001:534, 29 kohta).

12 Suomen hallituksen edustaja vahvisti tiedon 2.3.2017 pidetyssä istunnossa.

13 Unionin tuomioistuimen mukaan näet ”direktiivin saattaminen osaksi kansallista oikeusjärjestystä ei välttämättä edellytä sitä, että sen säännökset olisi samanmuotoisina toistettava nimenomaisella erityisellä säännöksellä, vaan direktiivin sisällöstä riippuen sen täytäntöön panemiseksi voi [jopa] yleinen oikeustila riittää” (tuomio 16.6.2005, komissio v. Italia, C-456/03, EU:C:2005:388, 51 kohta).

14 Tuomiossa 28.3.1995, *Kleinwort Benson* (C-346/93, EU:C:1995:85), kyseessä olleessa kansallisessa lainsäädännössä päinvastoin säädettiin *nimenomaisesti* yhtäältä ”mahdollisuudesta tehdä muutoksia, joiden tarkoituksena on saada aikaan eroavuuksia” [unionin oikeuden] säännösten [kanssa] sellaisina kuin [unionin] tuomioistuin on niitä tulkinnut” (18 kohta), ja toisaalta siitä, että ”asianomaisen sopimusvaltion tuomioistuinten ei [ollut] pakko ratkaista niiden tutkittavaksi saatettuja riita-asioita siten, että ne noudattaisivat ehdottomasti ja varauksettomasti [unionin] tuomioistuimen antamaa [unionin oikeuden] tulkintaratkaisua” (20 kohta).

37. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on joka tapauksessa niin, että kun täytäntöönpanolaissa laajennetaan direktiivin aineellista soveltamisalaa, unionin tuomioistuin on SEUT 267 artiklan nojalla toimivaltainen, kun on välttämätöntä tulkita unionin oikeutta yhtenäisesti.¹⁵

38. Tämä ei olisi välttämätöntä – eikä unionin tuomioistuin näin ollen olisi toimivaltainen – silloin, kun unionin toimessa, jonka tulkintaa pyydetään, säädetään nimenomaisesti, että ala, jolla sitä on kansallisessa oikeudessa päätetty soveltaa, jää sen soveltamisalan ulkopuolelle.¹⁶

39. En kuitenkaan ole sitä mieltä, että nyt oltaisiin tällaisessa tilanteessa.

40. Kuten edellä toin esiin, unionin tuomioistuimella on jo ollut tilaisuus täsmentää, että direktiiviä 2003/88 ei lähtökohtaisesti sovelleta työntekijöiden palkkaukseen.¹⁷

41. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että unionin tuomioistuin ei olisi toimivaltainen vastaamaan kysymyksiin, jotka koskevat direktiivin 2003/88 jonkin säännöksen tulkintaa, vaikka oikeudenkäyntiasia onkin viime kädessä kyse työntekijän palkkauksesta.

42. Määräyksen 11.1.2007, Vorel (C-437/05, EU:C:2007:23), taustalla oleva asia koski ”direktiiveissä 93/104 ja 2003/88 tarkoitetun käsitteen työaika määrittämistä lääkärin sairaalassa suorittaman päivystyksen osalta sekä päivystyksen johdosta maksettavaa palkkaa”.¹⁸

43. Kyseisessä asiassa Vorel riitautti palkkansa laskentatavan ja vaati toimivaltaista tuomioistuinta ”velvoittamaan NČK:n maksamaan hänelle *lisäpalkkana* –; vaadittu määrä vastaa hänelle hänen kyseisenä ajanjaksona suorittamistaan sairaalapäivystyksistä maksetun korvauksen ja sen palkan välistä erotusta, joka hänelle olisi pitänyt maksaa, jos päivystys olisi katsottu normaaliksi työn tekemiseksi”.¹⁹

44. Yhteisöjen tuomioistuin viittaa vastauksessaan nimenomaisesti työajan pituuden määritelmän vaikutukseen palkan laskentaan ja katsoo, että direktiivit 93/104 ja 2003/88 ”eivät ole esteenä sellaisen jäsenvaltion lainsäädännön soveltamiselle, jossa *työntekijän palkkausta varten* otetaan työntekijän työpaikallaan suorittaman päivystyksen osalta huomioon eri tavalla sellaiset ajanjaksot, joiden aikana todellisuudessa suoritetaan työtehtäviä, ja ajanjaksot, joiden aikana ei tehdä mitään varsinaista työtä, edellyttäen, että tällaisella järjestelyllä taataan kokonaisuudessaan näillä direktiiveillä työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden tehokasta suojaamista varten työntekijöille annettujen oikeuksien tehokas vaikutus”.²⁰

45. Pääasian luonne ei vaikuta minusta olennaisesti toisenlaiselta, sillä se koskee kysymystä siitä, sovelletaanko työaikalakia lapsikylävanhempien sijaisiin ja ovatko he *tämän johdosta* oikeutettuja vaadittuihin korvauksiin.²¹ Tähän kysymykseen vastaamiseksi on kansallisen tuomioistuimen näkemyksen mukaan tarpeen määrittää, onko tilanteeseen sovellettava direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa säädettyä poikkeusta.

15 Ks. vastaavasti etenkin tuomio 10.12.2009, Rodríguez Mayor ym. (C-323/08, EU:C:2009:770, 27 kohta) ja tuomio 3.12.2015, Quenon K. (C-338/14, EU:C:2015:795, 17 kohta). Eräiden kirjoittajien mukaan unionin tuomioistuimen toimivallan laajentaminen olisi jopa ”erityisesti paikallaan direktiivien täytäntöönpanolakien osalta, joissa direktiivien soveltamisalaa kyseisessä valtiossa voidaan laajentaa yli niissä vahvistettujen rajojen” (Potvin-Solis, L., ”Qualification des situations purement internes”, teoksessa Neframi, E., (ohj.), *Renvoi préjudiciel et marge d’appréciation du juge national*, Larcier, Bryssel, 2015, s. 39–99, erityisesti s. 66).

16 Ks. tältä osin tuomio 18.10.2012, Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, 53–57 kohta).

17 Ks. tältä osin tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

18 Määräyksen 2 kohta, kursivointi tässä.

19 Määräyksen 17 kohta, kursivointi tässä.

20 Määräyksen 36 kohta ja määräysosa, kursivointi tässä.

21 Ennakkoratkaisupyynnön 3 kohta.

46. Toisin sanoen direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdalla voi olla *vaikutusta* asianomaisten kansallisten oikeussääntöjen soveltamiseen pääasiassa. Koska ei ole ilmeistä, että pyydetty unionin oikeuden tulkinta ei olisi tarpeellinen kansalliselle tuomioistuimelle, unionin tuomioistuimen on näin ollen vastattava esitettyyn kysymykseen.²²

47. Lisäksi on niin, että jos hyväksytään, että yhtenäisen tulkinnan tarve on ratkaiseva unionin tuomioistuimen toimivaltaisuuden kriteeri silloin, kun jäsenvaltio on päättänyt laajentaa jonkin direktiivin soveltamisalaa,²³ tällöin on hyväksyttävä, että tällaisen tulkinnan tarve on sitäkin tärkeämpi, kun on kyse direktiivin soveltamista koskevan *poikkeus*lausekkeen tulkinnasta, kuten tässä tapauksessa.

48. Direktiivin soveltamista ja sen antamaa suojaa ei näet voida tulkita ja soveltaa eri tavoin sen mukaan, mikä tuomioistuin asiaa käsittelee. Kyse on unionin oikeuteen perustuvien oikeuksien suojasta.²⁴

49. Näin ollen katson edellä esitetyn perusteella yhtäältä, että ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin on osoittanut kysymyksensä tarpeellisuuden asiaankuuluvalla ja riittävällä tavalla, ja toisaalta, että unionin tuomioistuin on todellakin toimivaltainen vastaamaan siihen.

B Ennakkoratkaisukysymys

50. Direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa sallitaan poikkeaminen tietyistä kyseisellä direktiivillä säädettyistä suojaäännöksistä. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee kysymyksessään, sovelletaanko tätä säännöstä työntekijään, joka toimii lapsikylävanhemman sijaisena tämän vapaapäivien aikana, asuu mainittuna aikana lasten kanssa perheenomaisissa olosuhteissa ja huolehtii tänä aikana itsenäisesti lasten ja perheen tarpeista vastaavalla tavalla kuin vanhemmat yleensä huolehtivat.

1. Direktiiviin 2003/88 sovellettavat tulkintaperiaatteet

51. Lienee paikallaan muistuttaa periaatteista, joiden mukaan direktiiviä 2003/88 on tulkittava.

52. Kyseisen direktiivin päämääränä on suojella tehokkaalla tavalla työntekijöiden turvallisuutta ja terveyttä antamalla heille vähimmäislepoajat ja riittävät tauot.²⁵

53. Tämän vuoksi direktiivin 2003/88 soveltamisala määritellään siinä laajasti. Direktiivin 1 artiklan 3 kohdan mukaan kyseistä direktiiviä sovelletaan kaikkeen toimenpiteistä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistämiseksi työssä 12 päivänä kesäkuuta 1989 annetun neuvoston direktiivin 89/391/ETY²⁶ 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun yksityiseen ja julkiseen toimintaan lukuun ottamatta tiettyjä nimenomaisesti lueteltuja erityisaloja.²⁷

22 Ks. vastaavasti tuomio 11.9.2003, Anomar ym. (C-6/01, EU:C:2003:446, 38 ja 41 kohta).

23 Ks. vastaavasti tuomio 18.10.1990, Dzodzi (C-297/88 ja C-197/89, EU:C:1990:360, 37 kohta) ja tuomio 7.7.2011, Agafitei ym. (C-310/10, EU:C:2011:467, 42 kohta). Oikeuskirjallisuudessa Potvin-Solis, L., ”Qualification des situations purement internes”, teoksessa Neframi, E. (ohj.), *Renvoi préjudiciel et marge d’appréciation du juge national*, Larcier, Bryssel, 2015, s. 39–99, erityisesti s. 67.

24 SEUT 267 artiklassa esitetyn tuomioistuimen käsitteen osalta T. Tridimas toi esille, että tämän edellytyksen tulkintaa ohjannut päähuolenaihe oli ennakkoratkaisupyynnömenettelyn tekeminen mahdollisimman vaivattomaksi käyttää. T. Tridimasin mukaan siten pyrittiin takaamaan unionin oikeuden yhtenäinen tulkitseminen, mutta myös muutoksenhakumahdollisuuden saatavuus mainittuun oikeuteen perustuvien oikeuksien suojaamiseksi (Tridimas, T., ”*Knocking on Heaven’s Door: Fragmentation, Efficiency and Defiance in the Preliminary Reference Procedure*”, CML Rev., 40, 2003, s. 9–50, erityisesti s. 30). Näiden näkökohtien on mielestäni ohjattava unionin tuomioistuinta sen ennakkoratkaisujen antamista koskevan toimivallan tarkastelussa, olipa kyseessä mikä toimivallan tai asian tutkittavaksi ottamisen edellytys tahansa.

25 Ks. direktiivin 2003/88 johdanto-osan neljäs, viides ja kymmenes perustelukappale. Ks. tältä osin myös tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578, 42 kohta).

26 EYVL 1989, L 183, s. 1.

27 Ks. vastaavasti tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 21 kohta).

54. Lisäksi on niin, että siltä osin kuin kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi työajan pituutta ei mitata ja/tai määritellä ennalta tai työntekijät voivat itse päättää siitä, direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa ilmoitetut poikkeukset eivät ole tyhjentyviä. Adverbin ”erityisesti” käyttö ei näet mahdollista muita tulkintoja.²⁸ Näitä poikkeuksia on kuitenkin tulkittava suppeasti. Unionin tuomioistuimen mukaan niitä on tulkittava ”sitien, että niiden soveltamisala ulottuu ainoastaan siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä näillä poikkeuksilla suojattavien intressien turvaamiseksi”.²⁹

2. Työajan ja työntekijän käsitteet

55. Direktiivin 2003/88 suoja sääntöihin kyseisen direktiivin 17 artiklan 1 kohdassa määritetyn poikkeuksen perustelu liittyy olennaisesti työajan ja työntekijän käsitteisiin.

56. Direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat näet poiketa sen 3–6, 8 ja 16 artiklan säännöksistä, ”kun kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi *työajan pituutta ei mitata ja/tai määritellä ennalta tai työntekijät* voivat itse päättää siitä”.³⁰

57. Direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 alakohdassa työajan käsitteen määrittelyä tarkoittavan ”ajanjaksoa, jonka aikana työntekijä tekee työtä, on työnantajan käytettävissä ja suorittaa toimintaansa tai tehtäviään kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti”.

58. Henkilön on siis oltava työnantajan ”käytettävissä”. Määrävä tekijä tätä määritelmän osatekijää arvioitaessa on ”se, että työntekijä on velvollinen olemaan fyysisesti läsnä työnantajan osoittamassa paikassa ja siellä työnantajan käytettävissä voidakseen välittömästi suorittaa ne työtehtävät, joita kulloinkin tarvitaan”.³¹ Tähän ei vaikuta se seikka, että työnantaja antaa työntekijän käyttöön lepo huoneen, jossa tämä voi oleskella niin kauan kuin hänen työsuoritustaan ei tarvita.³²

59. Työntekijän käsitettä ei direktiivissä 2003/88 määritellä. Unionin tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että sillä on unionin oikeudessa oma merkityksensä.³³ Tässä yhteydessä unionin tuomioistuin on muistuttanut, että ”työsuhteelle ominaista on se, että henkilö tekee tietyn ajanjakson ajan toisen henkilön hyväksi tämän johdon alaisena työsuorituksia vastiketta vastaan”.³⁴

60. Kun nämä määritelmät asetetaan vastakkain kansallisen tuomioistuimen kuvaileman tosiasiallisen tilanteen kanssa, ei ole juuri epäilystä siitä, että pääasian kantajat on katsottava SOS-Lapsikylän suhteen direktiivissä 2003/88 tarkoitetuiksi työntekijöiksi.

28 Ks. direktiivin 2003/88 17 artiklan 3 kohdan c alakohdassa säädettyjen poikkeusten osalta tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 47 ja 48 kohta). Ajatus esimerkkitapausten luettelosta perustuu ilmaukseen ”ja erityisesti”, jota käytetään direktiivin suomenkielisessä versiossa sekä muutamissa muissa kieliversioissa, kuten englanninkielisessä (”and particularly in the case of”) ja espanjankielisessä (”y en particular cuando se trate de”) versiossa.

29 Tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 40 kohta). Ks. myös tuomio 9.9.2003, Jaeger (C-151/02, EU:C:2003:437, 89 kohta). Jälkimmäinen tuomio koskee tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 23.11.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/104/EY (EYVL 1993, L 307, s. 18) 17 artiklaa. Koska 17 artiklan 1 kohdan sanamuoto on kuitenkin säilynyt samanlaisena, aiempi oikeuskäytäntö on edelleen merkityksellistä (ks. vastaavasti muiden direktiivin 2003/88 muuttumattomien säännösten osalta määräys 4.3.2011, Grigore, C-258/10, ei julkaistu, EU:C:2011:122, 39 kohta).

30 Kursivointi tässä.

31 Tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32 Ks. tältä osin tuomio 9.9.2003, Jaeger (C-151/02, EU:C:2003:437, 64 kohta).

33 Ks. tältä osin tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 28 kohta).

34 Tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

61. Lapsikylää johtaa johtaja, joka kansallisen tuomioistuimen mukaan on lapsikylävanhempien sijaisten lähin esimies. Siinä ominaisuudessa hän muun muassa vahvistaa luettelot, joista ilmenee vuorokausittain, missä lapsikyläkodissa lapsikylävanhemman sijaisen on toimittava. Vaikka työnantaja ei annakaan lapsikylävanhempien sijaisille määräyksiä työssäolopäivien työskentelyjaksoista ja lepohetkistä, heidän on ilmeisesti silti huolehdittava heille uskutuista lapsista hoito- ja kasvatussuunnitelmaa noudattaen.

62. On niin ikään kiistatonta, että lapsikylässä vietetyt tunnit ovat direktiivissä 2003/88 tarkoitettua työaikaa, koska lapsikylävanhempien sijaiset ovat SOS-Lapsikylän käytettävissä. Yhtäältä he ovat velvollisia olemaan fyysisesti läsnä heille osoitetussa lapsikyläkodissa tai ainakin kyseisessä lapsikylässä tai sen lähellä. Toisaalta he ovat siellä työnantajan käytettävissä voidakseen välittömästi suorittaa asianmukaiset toimet eli huolehtia lapsikyläkodin hoidosta ja siellä asuvien lasten hoidosta ja kasvatuksesta jokaiselle lapselle laaditun hoito- ja kasvatussuunnitelman mukaisesti.

3. Direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan tulkinta

63. Esiin nousee siis kysymys siitä, mittaako (tai määrittääkö ennalta) työnantaja³⁵ lapsikylässä vietetyn työajan pituuden vai voivatko työntekijät itse päättää siitä harjoitetun toiminnan erityispiirteiden perusteella.

64. Yhteisöjen tuomioistuimella on ollut jo tilaisuus täsmentää, että direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ilmenee, että kyseisessä säännöksessä esitettyä poikkeusta ”sovelletaan vain niihin työntekijöihin, joiden työajan pituutta kokonaisuudessaan ei mitata tai määritellä ennalta tai jotka voivat itse päättää siitä harjoitetun toiminnan luonteen vuoksi”.³⁶

65. Sitä, että työajasta päättämisen on koskettava työaikaa kokonaisuudessaan, ei voida kyseenalaistaa. Ensinnäkin tämä tulkinta noudattaa sääntöä, jonka mukaan direktiivin 2003/88 17 artiklassa tarkoitettuja poikkeuksia on tulkittava suppeasti.³⁷ Toiseksi se noudattaa myös direktiivin 2003/88 päämäärää, joka on työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojeleminen tehokkaalla tavalla antamalla heille vähimmäislepoajat ja riittävät tauot.³⁸

66. Oikeuskäytännöstä näet seuraa, että sekä direktiivin 2003/88 sanamuoto että sen päämäärä ja systematiikka huomioon ottaen siihen sisältyvät vähimmäislepoaikaa koskevat eri säännökset ovat erityisen tärkeitä unionin sosiaalioikeuden sääntöjä. Niitä on sovellettava jokaiseen työntekijään välttämättöminä vähimmäisvaatimuksina hänen turvallisuutensa ja terveytensä suojelemiseksi.³⁹

67. Ne ovat niin tärkeitä, että enimmäistyöajan rajoitus ja päivittäisten ja viikoittaisten lepoaikojen myöntäminen sekä oikeus palkalliseen vuosilomaan on nimenomaisesti vahvistettu perusoikeuksina Euroopan unionin perusoikeuskirjan 31 artiklan 2 kohdassa.

35 Esimerkiksi työsopimukseen sisältyvän lausekkeen avulla.

36 Tuomio 7.9.2006, komissio v. Yhdistynyt kuningaskunta (C-484/04, EU:C:2006:526, 20 kohta). Kursivointi tässä. Ks. myös tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 41 kohta).

37 Ks. vastaavasti tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 40 kohta) ja tuomio 9.9.2003, Jaeger (C-151/02, EU:C:2003:437, 89 kohta).

38 Ks. vastaavasti tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578, 42 kohta) ja direktiivin 93/104 osalta tuomio 3.10.2000, Simap (C-303/98, EU:C:2000:528, 49 kohta) ja tuomio 9.9.2003, Jaeger (C-151/02, EU:C:2003:437, 50 kohta).

39 Ks. vastaavasti esim. tuomio 1.12.2005, Dellas ym. (C-14/04, EU:C:2005:728, 49 kohta); tuomio 7.9.2006, komissio v. Yhdistynyt kuningaskunta (C-484/04, EU:C:2006:526, 38 kohta) ja tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578, 24 kohta).

68. Nyt käsiteltävässä asiassa on todettava, että lapsikylään palkattu lapsikylävanhemman sijainen ei pysty päättämään työaikansa pituudesta kokonaisuudessaan. Työsopimus ja työnantaja päinvastoin määrittävät sen suurelta osin ennalta.

69. On näet niin, että kuten unionin tuomioistuin oli todennut tuomion 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 42 kohta), taustalla olevassa asiassa, unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ei ilmene, että lapsikylävanhempien sijaisilla olisi mahdollisuus päättää tekemiensä työtuntien määrästä.

70. Työnantaja päinvastoin vähintäänkin asetti rajat pääasian kantajien työajan pituudelle kahdella tasolla. Yhtäältä heidän vuosittaiseksi työvelvoitteekseen oli työsopimuksessa vahvistettu 190 vuorokautta (lukuun ottamatta yhtä kantajaa, jonka vuosittainen työvelvoite oli 170 vuorokautta). Toisaalta lapsikylän johtaja vahvisti ennalta heidän päivittäiset työskentelypaikkansa luetteloilla, joista ilmeni vuorokausittain, missä lapsikylätalossa lapsikylävanhemman sijainen toimisi.

71. Työntekijän mahdollisuus päättää siitä, missä järjestyksessä hän suorittaa saamansa tehtävät, ei suinkaan yksinään riitä, jotta voitaisiin katsoa, että hän voi itse päättää työaikansa pituudesta. On pidettävä mielessä, että lapsikylävanhempien sijaiset ovat velvollisia olemaan läsnä työpaikallaan koko työtehtäviensä ajan, mikä rajoittaa heidän mahdollisuuttaan hoitaa henkilökohtaisia asioitaan. Lasten poissaolo silloin, kun he ovat koulussa, ei ole omiaan muuttamaan tätä näkökulmaa. 2.3.2017 pidetyssä istunnossa näet vahvistettiin, että tietyt kodinhoitotoimet suoritettiin tänä aikana, ja etenkin, että lapsikylävanhempien sijaisten täytyi joka tapauksessa olla tavoitettavissa siten, että he pystyisivät hoitamaan kiireellisiä sairaustapauksia ja muita odottamattomia tilanteita.⁴⁰ Heidän vapautensa näinä ajanjaksoina on siis vain suhteellista eikä muuta sitä, että nekin ovat direktiivissä 2003/88 tarkoitettua työaika.⁴¹ Sitä paitsi on työnantajan asia tarvittaessa ottaa käyttöön mahdollisten väärinkäytösten estämiseen tarvittavat valvontavälineet.⁴²

4. Direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetty perheessä työskentelyyn liittyvä poikkeus ylimääräisenä näkökohtana

72. Direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdassa annetaan kolme esimerkkiä tilanteista, joissa on mahdollista poiketa direktiivin 3–6, 8 ja 16 artiklan säännöksistä. Näihin tilanteisiin kuuluu ”työskentely perheessä”.

73. Toisin kuin SOS-Lapsikylä väittää, lapsikylävanhempien sijaisten työ ei mielestäni kuulu tämän poikkeuksen alaan.

74. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkittamisessa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä lainsäädännöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös tai määräys on.⁴³

40 Tiedon antoi SOS-Lapsikylän edustaja vastaukseksi esittelevän tuomarin kysymykseen, ja pääasian kantajien edustaja vahvisti sen vastauskirjelmässään.

41 Ks. soveltuvin osin niiden jaksojen, jolloin lääkäri ei tee työtä päivystysjaksojen aikana, vaikutuksettomuudesta tuomio 9.9.2003, Jaeger (C-151/02, EU:C:2003:437, 61 ja 65 kohta). Muistettakoon, että kyseisen tuomion 94 kohdassa täsmennettiin myös direktiivin 93/104 17 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen ”vastaavanlaisten korvaavien lepoaikojen” osalta, että ”työntekijällä ei voi näiden jaksojen aikana olla työnantajaan nähden mitään velvoitteita, jotka estäisivät häntä vapaasti ja keskeytyksettä keskittymästä omiin intresseihinsä, jotta työn vaikutukset henkilön turvallisuuteen ja terveyteen voidaan neutralisoida” (kursivointi tässä).

42 Ks. vastaavasti tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578, 40 kohta).

43 Ks. etenkin tuomio 19.12.2013, Koushkaki (C-84/12, EU:C:2013:862, 34 kohta) ja tuomio 16.7.2015, Lanigan (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, 35 kohta).

75. Ei siis pidä unohtaa, että direktiivillä 2003/88 tavoiteltu päämäärä on työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden tehokas suojele. Direktiivissä 2003/88 sallittuja poikkeuksia on tulkittava siten, että niiden soveltamisala ulottuu ainoastaan siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä näillä poikkeuksilla suojattavien intressien turvaamiseksi.⁴⁴

76. Perheessä työskentelyä koskeva poikkeus selittyy sillä, että tilanteen osapuolten – työntekijän ja työnantajan – välillä ei ole pelkästään ammatillinen suhde. Perheenjäseniä yhdistävät erityiset siteet ovat näet väistämättä omiaan estämään työajan pituuden mittaamisen tai ennalta määrittämisen. Sitä vastoin on mahdollista, että työntekijä voi helpommin päättää siitä itse.

77. Tämä perheessä työskentelyä koskevan poikkeuksen rajaus on sitä paitsi sopusoinnussa direktiivin 2003/88 17 artiklan asiayhteyden kanssa. Kyseisen direktiivin tarkoituksena on näet vahvistaa turvallisuutta ja terveyttä koskevat vähimmäisvaatimukset siltä osin kuin on kyse työajasta,⁴⁵ joka määritellään ajanjaksona, jonka aikana työntekijä tekee työtä, on työnantajan käytettävissä ja suorittaa toimintaansa tai tehtäviään.⁴⁶ Direktiivi 2003/88 koskee siis todellakin työntekijän ja työnantajan välisiä suhteita.

78. Lapsikylävanhempien sijaisten ja työnantajan välinen suhde ei kuitenkaan ole luonteeltaan perhesuhde. Vaikka asuminen ja työn järjestäminen onkin lapsikylässä mahdollisimman perheenomaista, tälle on ainoastaan pedagoginen tarkoitus, joka koskee työntekijöiden suhdetta lapsiin.

79. Toisin sanoen tämä työtapo ei liity työntekijän ja työnantajan väliseen suhteeseen, eikä se siis voi kuulua direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, sillä sitä ei ole otettu käyttöön työntekijän eduksi eikä työnantajan hyödyksi, vaan ainoastaan lapsikylässä asuvien lasten eduksi.

80. Edellä esitetyt näkökohdat huomioon ottaen katson, että perheessä työskentelyä koskevan poikkeuksen ulottaminen koskemaan lapsikylävanhempien sijaisia olisi paitsi direktiivin yleisen tavoitteen ja asiayhteyden vastaista myös perheessä työskentelyn erityisten intressien vastaista.

5. Välipäätelmä

81. Edellä esitetyistä näkökohdista ilmenee, että direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sen soveltamisala ei voi kattaa lapsikylävanhemman sijaisena toimivan työntekijän lapsikyläkodissa tekemää työtä, kun kyseinen työntekijä ei voi vapaasti päättää työaikansa pituudesta kokonaisuudessaan, ja näin on huolimatta siitä, että hän luo perheenomaiset olosuhteet sekä asuu lasten kanssa ja huolehtii tällöin itsenäisesti näiden lasten tarpeista vastaavalla tavalla kuin vanhemmat yleensä huolehtivat.

C Direktiivin 2003/88 17 artiklan 3 kohdan b ja c alakohdassa säädetyt poikkeukset

82. Komissio katsoo kirjallisissa huomautuksissaan, että pääasian kantajien toiminta kuuluu direktiivin 2003/88 17 artiklan 3 kohdan b ja c alakohdassa säädettyjen poikkeusten alaan.

⁴⁴ Ks. vastaavasti tuomio 14.10.2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, 40 kohta) ja tuomio 9.9.2003, Jaeger (C-151/02, EU:C:2003:437, 89 kohta).

⁴⁵ Ks. kyseisen direktiivin 1 artiklan 1 kohta.

⁴⁶ Ks. kyseisen direktiivin 2 artiklan 1 kohta.

83. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tosin rajannut kysymyksensä koskemaan direktiivin 2003/88 17 artiklan 1 kohtaa. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on kuitenkin niin, että ”voidakseen antaa ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle asian ratkaisun kannalta hyödyllisen vastauksen unionin tuomioistuin saattaa joutua ottamaan huomioon sellaisia unionin oikeuden säännöksiä, joihin kansallinen tuomioistuin ei ole viitannut ennakkoratkaisukysymyksissään”.⁴⁷

84. Unionin tuomioistuimen tuomiossa 14.10.2010, *Union syndicale Solidaires Isère* (C-428/09, EU:C:2010:612), näistä säännöksistä antama tulkinta saattaakin olla hyödyksi kansalliselle tuomioistuimelle.

85. Unionin tuomioistuin on näet siinä katsonut, että direktiivin 2003/88 17 artiklan 3 kohdan b alakohdassa esitettyä poikkeusta voitiin soveltaa esimerkiksi sellaisten työntekijöiden toimintaan kuin nuorisotyöpalvelusta koskevan sopimuksen tehneet henkilöt, jotka työskentelevät loma- ja vapaa-ajankeskuksissa, koska kyseisten työntekijöiden oli jatkuvasti valvottava heille uskottuja alaikäisiä. Unionin tuomioistuin lisäsi, että ”kyseisten keskusten koulutuksellinen ja kasvatuksellinen anti perustuu myös – ehkä pääasiallisestikin – siihen, että niihin tulleet alaikäiset viettävät ohjaajiensa ja johtajiensa jatkuvassa seurassa useita päiviä tällaisen erityisen ja omaperäisen toimintatavan mukaisesti”.⁴⁸

86. Unionin tuomioistuin täsmensi siinä niin ikään, että direktiivin 2003/88 17 artiklan 3 kohdan c alakohtaa voitiin soveltaa, koska loma- ja vapaa-ajankeskusten henkilökunnan toiminnalle ”ominaista [oli] myös tarve varmistaa jatkuva palvelu, koska keskuksiin tulleet alaikäiset [viettivät] koko siellä oleskelemansa ajan henkilökunnan jatkuvassa seurassa ja valvonnassa”.⁴⁹

87. Näitä näkökohtia voidaan sitäkin suuremmalla syyllä soveltaa kansallisen tuomioistuimen kuvaileman kaltaisen lapsikylän lapsikylävanhempien sijaisiin. Heidän on näet yksinään huolehdittava siinä lapsikyläkodissa, jonne heidät on osoitettu, asuvien lasten hoidosta mutta myös kasvatuksesta keskeytyksettä.

88. Näiden poikkeusten soveltaminen edellyttää kuitenkin, että direktiivin 2003/88 17 artiklan 2 kohdassa asetetut kaksi edellytystä toteutuvat molemmat.

89. Ensinnäkin direktiivin 2003/88 17 artiklan 3 kohdassa säädetyt poikkeukset ovat vain mahdollisuuksia, joiden soveltaminen edellyttää, että ne on hyväksytty laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä tai työehtosopimuksilla taikka työmarkkinaosapuolten välisillä sopimuksilla.

90. Toiseksi, jos asia on näin, kyseiset poikkeukset voidaan panna täytäntöön vain sillä edellytyksellä, että asianomaisille työntekijöille annetaan vastaavanlaiset korvaavat lepoajat tai siinä tapauksessa, että tämä ei objektiivisista syistä ole mahdollista, he saavat asianmukaisen suojelun.⁵⁰

91. Koska ennakkoratkaisupyyntöön ei sisälly tietoja näistä kahdesta edellytyksestä, kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on, mikäli se pitää sitä tarpeellisenä, tarkistaa, sovelletaanko direktiivin 2003/88 17 artiklan 3 kohdan b ja c alakohdassa säädettyjä poikkeuksia.

47 Ks. vastaavasti tuomio 8.12.2011, *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria* (C-157/10, EU:C:2011:813, 19 kohta).

48 Tuomio 14.10.2010, *Union syndicale Solidaires Isère* (C-428/09, EU:C:2010:612, 45 kohta).

49 Tuomio 14.10.2010, *Union syndicale Solidaires Isère* (C-428/09, EU:C:2010:612, 48 kohta).

50 Ks. direktiivin 2003/88 17 artiklan 2 kohta ja tämän edellytyksen osalta tuomio 14.10.2010, *Union syndicale Solidaires Isère* (C-428/09, EU:C:2010:612, 49–62 kohta).

VI Ratkaisuehdotus

92. Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa korkeimman oikeuden (Suomi) esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY 17 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sen soveltamisala ei voi kattaa lapsikylävanhemman sijaisena toimivan työntekijän lapsikyläkodissa tekemää työtä, kun kyseinen työntekijä ei voi vapaasti päättää työaikansa pituudesta kokonaisuudessaan, ja näin on huolimatta siitä, että hän luo perheenomaiset olosuhteet sekä asuu lasten kanssa ja huolehtii tällöin itsenäisesti lasten tarpeista vastaavalla tavalla kuin vanhemmat yleensä huolehtivat.

Sitä vastoin direktiivin 2003/88 17 artiklan 3 kohdan b ja c alakohtaa voidaan soveltaa tämän tyyppiseen työhön sillä edellytyksellä, että kyseisen direktiivin 17 artiklan 2 kohdan vaatimuksia noudatetaan, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on tarvittaessa tarkistaa.